

Jadwiga Hr. Szeptycka.

Sprawozdanie z poszukiwań w Tarnowicy,

w pow. jaworowskim (woj. lwowskie) w gminie Bruchnal (włas. hr. Leona Szeptyckiego).

(Compte-rendu des fouilles à Tarnowica, distr. Jaworów, Petite Pologne).

Z 5 rycinami — Avec 5 gravures.

Miejsce kopania: *wydma piaszczysta* zwana „Kasprowe” otoczona mokremi łąkami. Od północn. wschodu poza łąkami jest wyższe pole zwane „Jamki” z powodu zapadlin czyli lej-ków, z wodą lub bez, które się tam tworzą. Na polu tem (tak jak i na wydmie) kamienie drobne, bardzo rzadkie w tej okolicy, oraz glina zdatna na cegłę. Na wydmie od zachodniego kraju jeden dużych rozmiarów gładz eratyyczny, czarny, naznaczony na szkicu krzyżykiem (por. ryc. 1).

Przed mniej więcej 30 laty robił na wydmie poszukiwania hr. Jan Szeptycki z Dr. Aleksandrem Czółowskim. Odkryto „dużą popielnicę, dnem do góry odwróconą”, całą, ale kruszącą się przy wydobywaniu. Było i „malutkie naczynie całe”, które pan C. zabrał do zbiorów.

Później znaleziono tam przypadkiem „nożyk” z zieloną patyną.

Jednakowoż jeszcze poprzednio wydobyto z wydmy kilka popielnic całych, dużych, wysokich, które gdzieś przepadły.

W roku 1924 robiono nowe poszukiwania przekopami (por. plan rozkopywań. Ryc. 2). Na środkowej części wydmy było dużo skorup na powierzchni i pod nią w miejscu naznaczonym „S” na szkicu — może były to właśnie ślady dawnych poszukiwań.

Opodal natrafiono na 4 wyraźne doły (groby? ogniska?) zawierające czarną ziemię.

I. Płytki pokład czarnej ziemi, w niej grudki gliny na czerwono wypalanej i parę skorup bez wartości.

II. W odległości 6 m na północ od dołu I. W dole czarna ziemia, a na jednym miejscu kilka kawałków połupanego lub popękanego granitu.

III. W odległości 5 m ku zachodowi od I. Bardzo duży, dużo czarnej ziemi — dno miejscami 1 m pod powierzchnią. Wśród czarnej ziemi, w różnych głębokościach sporo grudek gliny wypalanej i skorupy kilku naczyń, ale niekompletnych — przeważnie poziomo leżące, między innymi jedno (Ryc. 3, nr. 3a i b) na 13 mm grube, czarne, ręką lepione, z dziurkami, wreszcie skorupy chropowate i jakby bezkształtne.

IV. Bardzo duży, jeszcze dalej ku zachodowi, w nim pełno ziemi czarnej, jednakowoż mieszanej z jaśniejszą (przekopanej?). Na jeden sztych pod powierzchnią czarna ziemia była jakby obłożona (z góry) dokoła skorupami leżącymi poziomo. Na 1¹/₂ m pod powierzchnią czarna ziemia bardzo tłusta, a w niej skorupy ozdobne i proste z kilkunastu naczyń niekompletnych, grudki gliny wypalanej i 4 kawałki krzemienia, z tych dwa obrobione (Ryc. 5, nr. 3, 4). Na spodzie, między czarną ziemią a piaskiem, cienka warstwa ilitu.

Luźnie znalezione przedmioty. Skorupy z różnych naczyń, gładzone, szorstkie, niektóre z domieszką kamienia tłuczonego, czarne, żółtawe, czerwone, szare, różnych grubości.

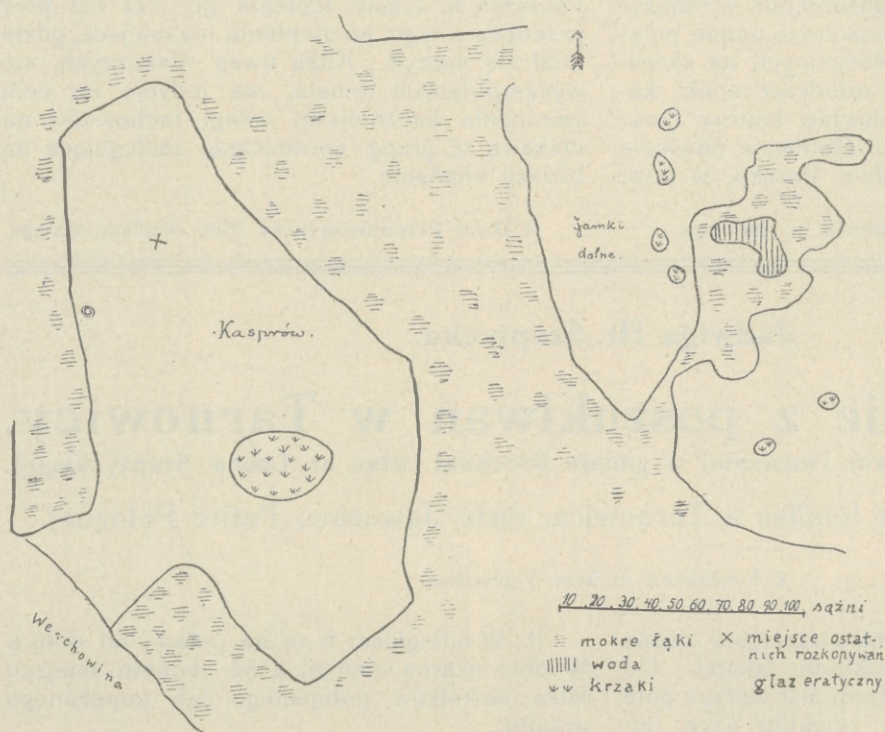
Ozdoby na niektórych kombinowane są z kawałka gliny, nalepionego na odwiniętym słabo kołnierzu, ugniatanego palcami (dziwnie czasem małemi) lub fałdowanemi, dalej z dziu-

rek na wylot i nie na wylot, wreszcie z wgniatą paznokciem. (Ryc. 3—5).

Dwie czerwone cienkie skorupy (Ryc. 3, 4, ryc. 4, 12) mają linje równoległe, proste

tylko w piasku trochę ciemniejszym od otaczającego zbita masa skorup i kości pokruszonych. Skorupy duże od 4 czy 5 naczyń, które mogły być całe, a pługiem zostały rozwalone.

Jedno naczynie grube, czerwone — stało, bo dno było na dnie grobu, nieruszone, tylko boki potłuczone — na tem dnie i szerzej wkoło — kości. Naczynie to chropowate, wewnątrz gładzone, (tak samo górna krawędź gładzona) — miało od krawędzi do krawędzi 14 cm, a w brzuścu 30 cm średnicy, grubość ścian wynosiła 8 mm i więcej. — Drugie naczynie żółte obustronnie, a ku dołowi wewnątrz i zewnątrz czarnej roboty, rodzaj misy — wysokie około 9 cm, z otworem o średnicy 26 cm — z dnem mającym tylko 10 cm średnicy, z ścianami grubymi 5 mm u brzegu — dało się złożyć po części (Ryc. 5, nr. 5 a i b).

Ryc. 1. Miejsce wykopalisk według mapy tabularnej. — Fig. 1. Situation du champ de fouilles de Tarnowica, distr. Jaworów.

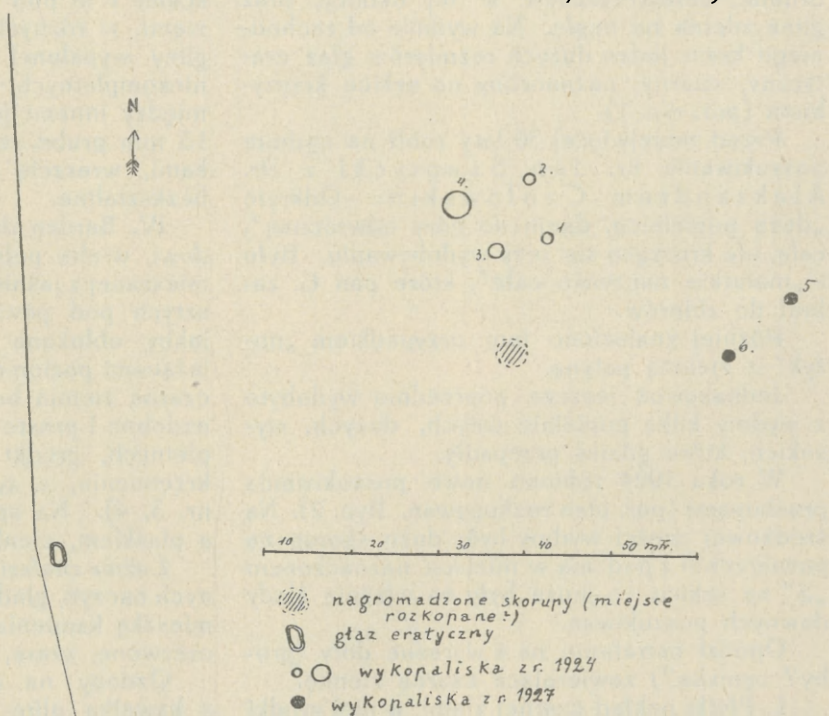
i zaokrąglone. Są ucha i sęczki zastępujące ucha. Są też skorupy zupełnie płaskie, z taką krawędzią, jakby od pokrywy. Parę kawałków krzemienia łupanego, czy popekanego.

To wszystko oddane zostało do Muzeum Dzieduszyckich we Lwowie, w ręce prof. Leona Koźłowskiego, który wykopalisko odnosi do epoki neolitu.

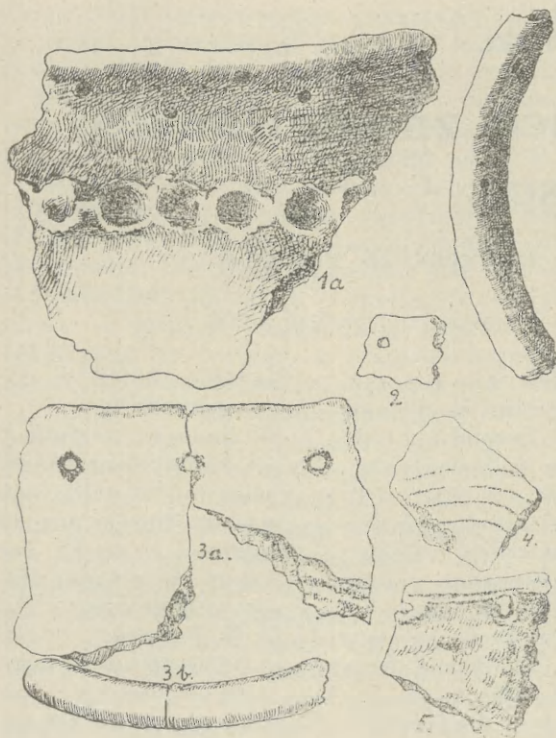
* * *

W roku 1927 znalezione dwa dalsze doły — z których pierwszy (V) wydaje się być grobem z epoki żelaznej — drugi (VI) ogniskiem dawniejszem.

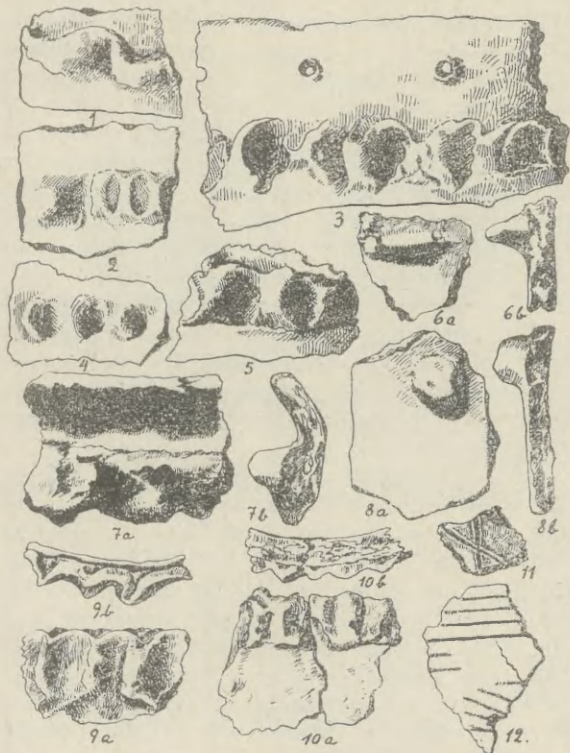
V. Początek zaledwie 1/5 metra pod powierzchnią — dno 60 cm głęboko — a więc warstwa kopalna bardzo płytka. Czarnej ziemi, węgla, popiołu ani śladu,

Ryc. 2. Plan terenu badanego. — Plan du champ de fouilles de Tarnowica, distr. Jaworów.

Ryc. 3. Tarnowica, pow. jaworowski. Skorupy zdobione ($1/2$ w. n.). — Fig. 3. Tarnowica, distr. Jaworów. Fragments de vases ornés ($1/2$ gr. nat.).

Ryc. 4. Tarnowica, pow. jaworowski. Skorupy zdobione ($1/2$ w. n.). — Fig. 4. Tarnowica, distr. Jaworów. Fragments de vases ornés ($1/2$ gr. nat.).

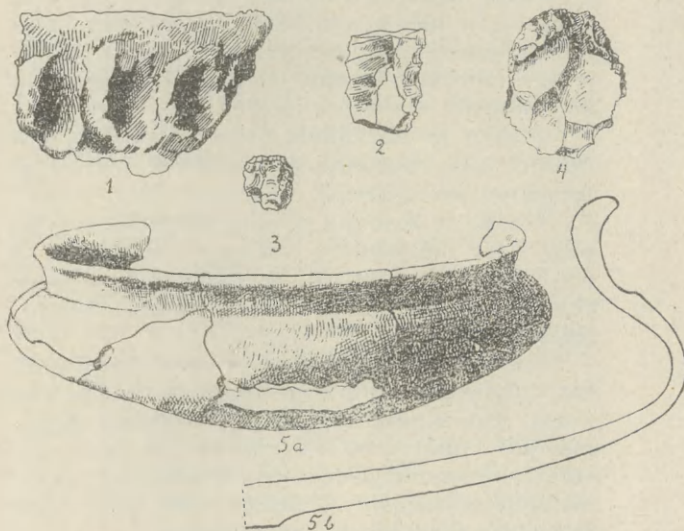
Parę skorupek z naczynia obustronnie czarnego, ściany na 6 mm — z sęcziem — oraz drugiego, cienkiego i małego, żółtawego.

Skorup ogółem 3 kg, a kości 1 kg. Kości uznał za ludzkie prof. Kozłowski, są wśród nich całe kręgi, 5 zębów luźnych, jeden tkwiący w kawałku szczęki. Kawałki czaszki pogięte, popękane, od wewnątrz rudo zabarwione. Na 8 odłamkach kości stopione szkło szafirowe, zielone i białe, w tem jeden wyraźny paciorek, oraz nieforemne kawałki bronzu stopionego zielonego (dru?) ze szkłem i kostkami jedną masę tworzącego. Śladu opalenizny jednak żadnej, widocznie kości starannie były płókanne. — Wreszcie grudka rudej masy do rdzy podobnej.

Nie można było widzieć, czy kości były w jednym, czy w dwu naczyniach ułożone a przy rozsypaniu się tychże zmieszały się ze skorupami — czy też już w stanie zmieszonym dostały się do ziemi pierwsze jednak wydało się kopiącym prawdopodobniejsze.

VI. Średnica około 1 metra i kształt prawie okrągły. Czarna ziemia około 60 cm pod powierzchnią, nie gruba warstwa, pod nią glina czerwona — poniżej znowu czarna warstwa i znowu czerwona; na spodzie i dokoła wyraźnie odcinający się biały piasek. Te 4 warstwy „ogniska” razem miały 50 cm grubości. Wśród tego kilka kawałków węgla drzewnego wielkości orzecha włoskiego i parę skorupek rozmaitych bez ozdoby.

Luźnie znaleziono na wydmy krzemień obrobiony (Ryc. 5, nr. 2).

Ryc. 5. Tarnowica, pow. jaworowski. Nr. 1 skorupa, nr 2-4 wyroby krzemienne z osady, nr. 5 misa z grobu ciałopalnego nr. V. Nr. 1-4 i 5b w $1/2$, ryc. 5a w $1/4$ w. n. — Fig. 5. Tarnowica, distr. Jaworów. No. 1. Fragment de vase, no. 2-4 instruments en silex, no. 5 vase d'argile (le dernier d'un tombeau à incinération). Les nros. 1-4 et 5b en $1/2$, nro 5a en $1/4$ gr. n.